

karakter van de werkstaking. En als men nu leest, dat boycot en ook sabotage met de staking van een en dezelfde familie zijn en het door niemand zal worden weersproken, dat vooral de sabotage allesbehalve te verzoenen is met den Christelijken plicht tot naastenliefde, dan denkt de Christen immers onmiddellijk terug aan zijn geloofsleer, die hem zegt, dat God steeds vraagt naar den dieperen samenhang, naar den wortel der dingen, zooals ook de Heidelbergse Catechismus in vraag 103 leert, dat God ook nijd, haat, toorn en wraakgierigheid als een „wortel des doodslags“ beschouwt, en dit „alles voor een doodslag houdt“. De Saamsteller zelf zegt (blz. 368): „Erger nog evenwel is de gedachte van wrok, ja van haat dikwijls, jegens den patroon, welke de ziel van den staker binnensluit“. Ook mag worden verwezen naar de behandeling in den Catechismus van het 8ste gebod, waar in vraag 111 het een en ander wordt gezegd omtrent het behartigen van de belangen van den naaste. Men herleze hierbij eens het referaat van A. Wiersinga op het Sociaal Congres van 1891, die (op blz. 242) ook wijst op „nieuw voedsel“ aan den klassenhaat en een „effenen“ van „het terrein voor het socialisme“. (Men weet, W. was ook vóór werkstaking, desnoods, maar men leze zijn referaat.) En als dit nu nog niet voldoende is, dan wil ik den Saamsteller tenslotte verwijzen naar de karakterisering van de werkstaking, zooals die door Gide zelf wordt geciteerd, (op blz. 15, noot 1) een karakterisering, afkomstig van L'Action syndicaliste, welke luidt als volgt:

„De revolutie... wordt beschouwd als een daad, die zich DAGELIJKS voltrekt dank zij het streven van den arbeidersstand; en de staking wordt beschouwd als een der verschijnselen van deze revolutie.
„Bijgevolg wordt de staking niet meer als een kwaad beschouwd; zij is het gelukkig verschijnsel van een groei van den revolutie-geest en zij openbaart zich als een begin van de gedeeltelijke onteigening van het kapitaal. (E. Pouget, La confédération générale du Travail.)“

De revolutie, een zich dagelijks voltrekkende daad. Zoo is het immers in de werkelijkheid. De naarbuiten-tredende daad, op zekeren dag, is slechts de voltooiing, de openbaring, de vol-making van wat op allerlei wijze werd voorbereid, ook door de staking. Wiersinga heeft het in 1891 ook reeds ongeveer zoo gezegd (zie boven). Verder zij nog verwezen naar de bloemlezing van citaten, ex socialistische en anarchistische schrijvers, gegeven door Dr J. C. Sikkel in Hoofdstuk III van zijn „Vrijmaking van den Arbeid“ (welk boek wel vermeld is door den Saamsteller in de Literaturopgave achter in zijn boek).

Nietwaar, als een Gereformeerde dergelijke uitspraken leest, dan wordt hij toch wel gemaand tot zekere voorzichtigheid en men mocht en mag nog verwachten van den Saamsteller, dat hij tegenover zijn publiek nader betoogt waarom hij het door hem ingenomen standpunt durft innemen, d.w.z. waarom hij meent, dat zijn opvatting gegrond is op het Woord Gods en dus haar inhoud mag worden verkondigd als de „wil Gods“. Men heeft daartoe ook in dit geval alle redenen, indien men het „Woord vooraf“ leest. Ik citeerde daaruit reeds hoe de Saamsteller bedoelt zijn lezers met zijn toelichting „tot de bron zelve“ te brengen. Hij wil voeren tot danken voor de gaven „ons geschonken in onze voormannen, die de beginselen van Gods Woord hebben uitgestippeld, ook voor het maatschappelijk leven“.

Welnu, bij een dergelijken opzet mag men vragen, waarom hij dan een der nog levende voormannen, die thans nog adhaesie ontvangt van andere Gereformeerde voormannen, verzwijgt en daarmede toch inderdaad positie kiest en doet kiezen tegenover hen, zonder daarvan nader rekenschap te geven. Daarmede verkrijgt hij zeker niet, dat zijn lezers komen tot het „zelfstandig oordeel“, hetwelk hij op blz. 381 ook een plicht van den Christen acht, m.i. volkomen terecht. We stemmen zoo heel gaarne in met den Saamsteller, als hij daarop laat volgen:

„Anders sukkelen we achter anderen aan... soms „op een verkeerden weg.“

Ik kom tot mijn slotopmerking. Nergens in het boek is de naam van den Saamsteller vermeld. (Dit kan verklaard worden uit een, te waardeeren, bescheidenheid.) Het Gereformeerde Jongelingsblad heeft hem wel genoemd in zijn nummer van 14 Oct. 1932, doch ik meen daaraan te mogen voorbijgaan. Het boek, zooals dat nu voor ons ligt, doet de vraag opkomen, wie de verantwoordelijkheid draagt voor dit werk en voor de daarin verkondigde gedachten. Wordt die verantwoordelijkheid gedragen door den Saamsteller? Dan ware het gewenscht zijn naam te vermelden. Wordt die verantwoordelijkheid gedragen door het Bondsbestuur, omdat het boek zeer nadrukkelijk wordt genoemd een „Uitgave van het Bondsbestuur“, dan werpt dit de nieuwe vraag op, of inderdaad het Bondsbestuur en dus ook elk lid daarvan, zich heeft geconformeerde of wil conformeren aan alle in dit boek ontwikkelde gedachten. Ik kan mij niet voorstellen dat dit laatste het geval is.

Laat ik mogen besluiten met het uitspreken van den wensch, dat de Saamsteller nader rekenschap geve ten aanzien van de boven ontwikkelde bezwaren, die ik heb willen noemen omdat m.i. we in de komende zware tijden ook vóór met deze moeilijkheden te doen zullen hebben, maar dan ook, na de ontwikkeling dier bezwaren, mij nu verantwoord mogen achten voor een hernieuwde opwekking om dit boek ernstig te BESTUDEEREN.

's Gravenhage, 27 Oct. 1932.

A. SCHILDER.

¹⁾ De spatieering is van mij. — A. S.

²⁾ Vet-gedrukt in het boek zelf.

MUZIKALE KRONIEK

Het Psalmvoorspel en wat daarom heen ligt.

II.

Natuurlijk, overdrijving schaaft, naar beide kanten. Niemand zal ijveren voor het geheel weg laten van tusschenspielen. Even overbodig en storend ongemotiveerde tusschenspielen werken; even stichtelijk en verdiepend werken de gemotiveerde. En dan kan zelfs binnen één vers een tusschenspel noodig blijken. In Psalm 49:6: Men denkt niet meer aan hun verleden staat, wij al hun glans met hen in 't graf vergaat. Als daar dan volgt het: Maar na den dood is 't leven mij bereid, enz. kan hier een tusschenspel volkomen op zijn plaats zijn.

Aan den eenen kant verwerp ik dan het tusschenspel tusschen regel zoowel als tusschen vers, wanneer het misplaatst is, absoluut, om het aan den anderen kant, wanneer het terecht wordt toegepast, dankbaar te aanvaarden. Zoodat de strijd dus eigenlijk niet gaat tegen het tusschenspel op zichzelf, maar tegen sleur en vormelijkheid.

Dit alles zeide ik slechts om vast te stellen dat in een voorspel 't geestelijke element overheerscht.

Van tweeën één: of, we hebben des Zondags een vergadering, een meeting met muzikale medewerking van meneer A., B. of C., of we hebben des Zondags de vergadering der geloovigen, tot eer van God en stelt alles en iedereen zich in Zijn dienst. In het eerste geval kiezen we zelf wat we spelen zullen, dat stemmetje en dat effectstukje en zóólang en zóóveel, en in het tweede geval stellen wij ons onvoorwaardelijk en algeheel in dienst van de te zingen psalmverzen.

In het eerste geval is ons voorspel de kans die wij krijgen, om onszelf eens van onzen besten kant te laten hooren, en in het tweede geval vormt ons spel de achtergrond, de met zorg gekozen achtergrond, waartegen het psalmvers te beter uitkomt.

Stelden we daareven vast dat het geestelijke element in het voorspel overheerscht, van oorsprong is het echter uit een geheel ander oogpunt opgekomen. Het koraalvoorspel stamt uit de Intonazioni die zooals het woord reeds zegt alleen de bedoeling hadden om den toon aan te geven. Het waren korte cadens-achtige stukjes, eigenlijk zonder eenige verdere pretentie. Hieruit is langzamerhand gegroeid het voorspel zooals we het nu kennen, door groter omvang en daarom ook rijkere en meer kunstige bewerking, waarbij toen allengs de geestelijke inslag is gekomen, die gegroeid is en heden overheerscht.

Nu diene men te weten dat het koraalvoorspel zooals we het bij Bach ontmoeten, niets te maken heeft met dat waarover wij op het oogmerk spreken. Dient ons voorspel als inleiding tot het koraal, bij Bach is daarvan geen sprake. Bij Bach en zijn voorgangers staat het koraalvoorspel in de plaats van het koraal. De gedachte dat het voorspel bij Bach als inleiding zou zijn bedoeld, hebben we te danken aan de verwarring die de vertaling praeludium—voorspel heeft gesticht.

Als Bach op den omslag van Kantate No. 61 het verloop van een godsdienstoefening noteert, schrijft hij: „præludiert, motetta, præludiert auf das Kyrie“ enz. Dit „præludiert“ wil dus eenvoudig zeggen: orgelmusiek over een koraal of misdeel, hierop volgt in het geheel geen gemeente-koor- of solozang. Onder het elken dienst besluitende Avondmaal wordt dan „præludiert und Chorale gesungen bis die Communion zu Ende ist.“

Nu bestaan er voor het maken van koraalvoorspelen, zooals wij die in onzen eeredienst kennen, geen vaste regels. Men is niet verplicht zóó te beginnen en zóó te eindigen. Gelukkig is daarvoor nooit een wet gegeven, want dan zou ons voorspel allicht te lijden hebben van een groote eenvormigheid. Toch is het goed om aan een voorspel een vorm te geven. Dit behoort een organist voor doelloos en langdradig voortzeuren. Voor het vormen van koraalvoorspelen bestaan een zeer groot aantal verschillende typen, die alle, op een zeer enkele na, te gebruiken zijn. Het is de moeite waard op dit punt de koraalvoorspelen van Worp eens nader te bestudeeren. Daar ontdekken we al gauw een zeer groot aantal totaal uiteenlopende voorbeelden, van de eenvoudigste tot de meest gecompliceerde! Worp is en wordt wat dit betreft veel te veel, zoo niet geheel, door ons verwaarloosd! En daarom zullen we straks bij Worp te rade gaan wat betreft het type van het voorspel, al is zijn muziek nogal oudbakken.

Vooraf echter nog dit: als ongeschikt en onbruikbaar zullen we echter absoluut moeten brandmerken die voorspelen, waarin de koraalmelodie totaal niet wordt te pas gebracht, b.v. het voorspel van Psalm 33 Worp, omdat dit type alle eigendommelijkheid ten eenenmale mist en net zoo goed voor 10 andere psalmen zou kunnen worden gebezigd, en daarom voor geen enkele psalm ooit mag worden toegepast.

1o. Het eerste type dat ik met u bekijken wil is Psalm 121 uit Worp. Hier vindt u een eenvoudigen liedvorm op een motief uit enkele koraal-

tonen bestaande gebouwd. Dit voorspel uit 12 maten bestaande is te verdeelen in twee maal zes maten. Zooals u ziet is de melodie geheel samengesteld uit het steeds herhalen van de eerste vier tonen van het koraal.

2o. Het tweede type vindt u in het voorspel voor Psalm 99.

Dit is het voorbeeld van een imitatie tusschen Sopraan en Tenor van enkele koraaltonen.

[Wanneer ik hierna op de stemmen afzonderlijk de aandacht vestig duid ik ze, als bij een vierstemmig gemengd koor aan als volgt: De bovenste stem met S (sopraan), de tweede met A (alt), de derde met T (tenor), de vierde of onderste met B (bas). Bij het aanduiden van aantal maten wordt de opmaat (d.i. de eerste maat van een voorspel wanneer ze niet de geheele waarde bevat) niet meegeteld.]

3o. Het derde type is een voorspel voor Ps. 74.

Hier is het koraalmotief door alle stemmen heen gebracht. We noemen dit dus: „kort koraalmotief door alle stemmen“.

Het begint in S en A; in de tweede maat in T; in de derde, vierde en vijfde maat achtereen volgens in S, A, T en B; in maat zes in A en T, in de zevende in T, achtste B, negende T, tiende A, elfde S en daarna komt de koraalmelodie in het coda in de Sopraan.

Naar dit type is ook bewerkt Worp Psalm 17.

4o. Het vierde type is een voorspel voor Ps. 75.

Dit type gelijkt eenigszins op het vorige, maar wijkt toch in den grond genoeg er van af om een afzonderlijk type te zijn. Immers hier is niet slechts een motief van enkele koraaltonen door alle stemmen doorgevoerd, hier komt de geheele eerste koraalregel in alle stemmen beurtelings. 1 T, 4 A, 7 S, 10 B, 13 T, 14 A gedeeltelijk. Een tweede voorspel naar dit type is Ps. 39. 1 S, 4 T, 7 B. Dit voorspel is als voorbeeld minder scherp omdat hier de Alt ontbreekt.

5o. Het vijfde type is een voorspel voor Ps. 6.

Het eigenaardige van dit type is, dat hier de eerste koraalregel niet vlak, maar rhythmisch door de verschillende stemmen wordt gevoerd. In de eerste maat vangt de S aan, in de vierde de A, in de zevende wederom de S, negende weer, elfde maat nog eens, waarbij de syncoop mooi uitkomt.

6o. Het zesde type vinden we in een voorspel voor Ps. 78.

Dit type noemen we: Vrije inleiding, daarna één of twee regels van het koraal en eindelijk een coda. Dit voorspel bestaat uit twintig maten. De eerste acht maten zijn dan de geheel vrije inleiding, die sluit op een Dominant-accorde, een z.g. half slot. In maat negen begint dan het 2e gedeelte met de koraalregels eveneens van acht maten. Eindelijk in de zeventiende maat begint het coda weer geheel vrij.

7o. Het zevende type vindt ge in een voorspel voor Ps. 122.

Dit is een pleno koraal met een bewegelijke, gefigureerde bas. Ik vind dit niet zoo'n schoon type, maar schoon of niet schoon, het is karakteristiek. Een tweede voorbeeld van dit type vindt u in Ps. 34.

8o. Het achtste type vinden we in een voorspel voor Ps. 35.

Hier komt een inleiding en daarna de c.f.²⁾ in de Tenor.

Eerst dus vier maten inleiding; en dan de c.f. in de Tenor beginnende in de vijfde maat. Hierna geeft Worp de c.f. bovendien in de Sopraan afwijkende van z'n eigen type dat hij in zijn Gezangbundel consequenter volhoudt. En eindelijk komt het coda.

9o. Ps. 47 levert ons het negende type.

Hier wederom een korte inleiding, maar nu volgt een fugato. Vier maten inleiding. In maat vijf komt de A, 6 S, 7 T, 9 B, 10 T, 11 A, 12 S, 13 S, 14 S, 15 B, 17 S, 18 T, 19 S. Onder een fugato wordt verstaan een fuga-achtig stuk muziek.

10o. Het tiende voorbeeld is Ps. 92.

Dit is ook een fugato, maar zonder inleiding, en zooveel belangrijker dat dit type een fuga-expositie genoemd kan worden.³⁾ Eerste tot vierde maat T, 5 A, 8 S, 12 B, 16 S.

Deze vorm past Worp dikwijls toe, o.a. voor Ps. 9, 24, 36 en 114. Ps. 36 is het bezien nog wel waard: De 1e maat in de B, 3 T, 5 A, 7 S, en nu geeft hij het motief verkleind (d.i. twee maal zoo vlug) resp. in 9 B en S, 10 A, 11 T.

11o. Type 11 vinden we in een voorspel voor Ps. 21.

Dit is een voorspel waarin de psalmmelodie geheel achter elkaar en regelmatig in de Sopraan voorkomt begeleid door de drie andere stemmen, die zich geheel vrije en polyfoon bewegen. Naar dit type is ook het voorspel voor Ps. 3 bewerkt, alleen komen hier slechts drie koraalregels in voor. Ook Ps. 42 is ongeveer zoo bewerkt alleen rhythmisch gewijzigd. Zie ook Ps. 134.

12o. Het twaalfde type is te vinden in Ps. 10.

²⁾ c.f. = cantus firmus = koraalmelodie.

³⁾ Onder fuga-expositie verstaan we het eerste deel van den 3-deeligen fugavorm.

In dit deel komt het fuga-thema (meestal) zóó dikwijls voor, als het aantal stemmen, dat de fuga bevat, met dien verstande, dat de één stem ten einde is, voor de andere begint.

Hier vind samengestel neer we de tief in maat 13 B, 17 T.

Zie verder 13o. Type Contra in de eerste koraalwo

14o. Tot maar dan voor (gezand in de alt c

terlijk her or in de

Men zie niet een verdienste men heeft

sche organ daarnaast t

verdere sim Koraalboek typen van

Het broe zich mee c in een vor

nist zich b de meer es

gelukken z hem dan dradigheid.

„De Heraa wijst op de merkt op:

Dank zij worden, di der zorg v kan dan i der tracte de buiten ze daaroo wel tot h Terugkeer de vroege zou intre strijd met waardig i

Verder ne Een tra er-net va lijk te m weekblad verrijken kerkelijk den predi meente ze

We verbl o.i. zeer no „Kerkelijk i

In „De W Ge hebt bij den harnis. H Die Gei

Jawel. Maar het Prof. Diepe ambtscha Nederland van Prof. D Maar onder zulke logie lijnsgevoel geval typee Tenzij de

De „bloen storm“.

Ian van. Het sel deels imr wenscht v voor den minder i uit. Roon toch niet groot dee

Dit zegt

„In zijn spreken. Het en voldoet eerst gegant